

**VZPOMÍNKY NA VÁLKU
V „JUGOŠCE“
V MÍROVÉ MISI UNPROFOR**

JOSEF FALÁŘ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

**EDICE PAMĚTÍ
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ**

VZPOMÍNKY NA VÁLKU
V „JUGOŠCE“

V MÍROVÉ MISI UNPROFOR

Josef FALÁŘ

VZPOMÍNKY NA VÁLKU
V „JUGOŠCE“

V MÍROVÉ MISI UNPROFOR

Josef FALÁŘ

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © PhDr. Josef Falář, CSc., 2021

Photos © Josef Falář, Karel Huťka, Miroslav Lysina, Miroslav Netušil, Karel Panovský, Zdeněk Šťastný,
Marek Vítek, 2021

Cover art © Lukáš Tuma, 2021

Czech Edition © Československá obec legionářská, Nakladatelství Epoque, Praha 2021

ISBN 978-80-87919-83-5 (Československá obec legionářská)

ISBN 978-80-278-0023-0 (Nakladatelství Epoque)

OBSAH

Slovo editora — 13

Úvod do úpravy „Vzpomínek na válku“ — 17

Proč jsem začal upravovat *Vzpomínky na válku* — 17

Jak vše začalo — 21

Vhled do problému mírové mise UNPROFOR — 33

Historické uvedení do problematiky tehdejší doby
v Socialistické federativní republice Jugoslávie — 33

Ustavení mírové mise UNPROFOR
na území bývalé Jugoslávie a její hlavní úkoly — 38

Příprava na mírovou misi UNPROFOR v České a Slovenské Federativní Republice a poté v České republice — 51

Průběh výběrového řízení do mise UNPROFOR
ve Výchovné základně mírových sil OSN
v Českém Krumlově a ve Vojenském výchovném
prostoru Boletice — 51

Cvičení v rámci výběrového řízení — 60

Přípravy praporů na výjezd do mise UNPROFOR — 63

Přesun jednotek praporu do míst nasazení v misi UNPROFOR — 70

Situace v sektoru Jih mírové mise UNPROFOR — 81

Prostředí v *Republice Srbská Krajina* v době
mírové mise UNPROFOR — 81

Postavení československého praporu a příběhy u praporu — 93

Postavení československého praporu — 93

Misijní příběh Mirka Netušila — 102

Osvobození příslušníků francouzského praporu z obklíčení — 119

Postavení českého praporu v misi — 121

Informace o celém praporu — 121

Stručná charakteristika některých osob českého praporu — 132

Informace o první rotě rychlého nasazení — 141

Informace o druhé rotě rychlého nasazení — 152

Informace o třetí rotě rychlého nasazení — 160

Úkoly dalších rot a skupin praporu — 172

Příběhy z prvních dnů našeho působení v misi — 177

Přebírání funkcí a stanovišť — 177

Přebírání stanovištních a osobních psů — 183

Minometné napadení *tanga* T-27 – Kuzmanovača — 189

Přebírání koupacího rituálu na stanovišti Plitvički Ljeskovac — 196

Přebírání zdravotní a psychologické služby — 202

Příběhy příslušníků českého praporu po rotaci v misi UNPROFOR v dubnu a květnu 1993 — 207

Hurá do plnění povinností a úkolů mise — 207

Práce psychologa praporu v součinnosti s příslušníky *tanga* T-27 — 213

Pokračování součinnosti s příslušníky zrušeného *tanga* T-27 — 222

Stravovací systém praporu — 224

Ošetření vážně nemocného děčka — 231

Návštěvy u polského praporu v sektoru Sever — 233

Průsvih na *tangu* T-14 – Čanak – Honza šlápl na minu — 236

Čerpání řádné dovolené v misi — 241

První námi monitorovaná celofrontální oboustranná ofenziva — 247

Požár a výbuch min u stanoviště „sí sí van“ — 249

První dolarový příspěvek v misi — 252

Možnosti nákupů a využití dolarového příspěvku
příslušníky praporu — 255

Čtyři příslušníci čtyř technického zabezpečení
v zajetí krajinské armády — 257

Příběhy příslušníků českého praporu od června do září 1993 — 261

Řešení situace na stanovišti Naprte — 261

Katolická bohoslužba na Podlapači — 264

Čerpání šedesátihodinového volna — 266

Shromáždění všech kaplanů mise UNPROFOR — 275

Zdokonalování se v anglickém jazyce — 282

Řešení střelby na stanovišti Poljanak — 286

Součinnost „Chocholouška“ s nemocnicí „M.A.S.H.“ v Záhřebu — 290

Návštěva reportérky Obzinové u praporu — 292

Život holandských spojařů v kempu Borje
a jejich nafukovací panna — 296

Monitorování chorvatských obyvatel

na Podlapači příslušníky 3. čety 3. roty — 298

Sportovní den velitele praporu — 302

Konflikt mezi znepřátelenými stranami

v působnosti *tanga* T-13 – Vrhovine — 307

První ostré střelby příslušníků praporu v misi — 311

Trable na některých celnicích při cestách na dovolenou — 314

Hodnocení našeho působení v misi UNPROFOR

v článku Pavla Filly — 322

Medailovačka na závěr půlročního působení v misi UNPROFOR — 324

Další oboustranná ofenziva – napadení *tanga* T-25 v Teslingradu — 330

Několik stránek na závěr — 343

Poděkování — 345

Vážené sestry, vážení bratři, milí čtenáři,

v minulých letech kladla Československá obec legionářská zcela přirozeně důraz na připomínání boje československých legií za samostatný československý stát. Prožívali jsme řadu stých výročí významných událostí a bitev, které byly pro vznik našeho moderního státu klíčové. Neméně významná byla v téže době 75. výročí milníků československé účasti ve druhé světové válce. V činnosti, jež připomíná veřejnosti odkaz I. a II. odboje, nepolevujeme ani dnes, k tomu všemu ale zásadně rozvíjíme naši práci na připomínání účasti československé a české armády v zahraničních válečných a mírových misích v době po sametové revoluci.

Dalším dokladem těchto snah je vydání vzpomínek bratra Josefa Faláře. V rámci Edice pamětí ČsOL se jedná o příspěvek k poznání toho, co v nejnovější éře naší státnosti vykonali a čemu byli svědky lidé, kteří žijí vedle nás – váleční veteráni naší současnosti. Osobně jsem mohl zároveň vzpomenout na mé tehdejší setkání s autorem vzpomínek, s nímž jsem na jaře 1993 z *Krajiny* jako lékař doprovázel do vlasti zraněného českého vojáka. Přivítal bych, pokud by vydání těchto vzpomínek vedlo i další válečné veterány k sepsání toho, co na zahraničních misích prožili, aby tím dali široké veřejnosti možnost s nimi sdílet často nelehké zkušenosti. Každé takové svědectví má svou váhu při pochopení událostí posledních tří dekad, ale rovněž pro pochopení dneška.

*plk. v. v. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D.
předseda Československé obce legionářské*

Vážení čtenáři, sestry a bratři,

Československá obec legionářská realizuje od roku 2010, po dohodě s Ministerstvem obrany ČR, projekt Péče o válečné veterány. Tato péče má celou řadu dílčích cílů. Tím hlavním však je zachování kulturního dědictví neopakovatelné životní zkušenosti společenství válečných veteránů ve vztahu ke společenské paměti a plnohodnotné zapojení jednotlivých válečných veteránů do života společnosti.

Jedním ze způsobů dosažení takto definovaného cíle, kromě mnoha jiných forem, je i podpora válečných veteránů ve vydávání jejich paměti a jejich široké publikování. Dosud se pozornost soustředila na paměti a vydávání vzpomínek válečných veteránů, účastníků druhé světové války. ČsOL vydává i celou řadu pamětí legionářů, příslušníků prvního odboje, kteří po sobě zanechali v mnoha případech unikátní svědectví o své době a sobě samých. Jsou vydávány a publikovány vzpomínky příslušníků 3. odboje. To vše proto, že dnes nikdo nepochybuje o tom, že minulost nesmí být zapomenuta a v kolektivní paměti národa, občanů, lidu, (jak kdo chce) musí být zachována.

Od války v Perském zálivu, občanské války v bývalé Jugoslávii a událostí v dalších krizích, kterých se zúčastnili naši vojáci, kteří byli do těchto zemí vysláni, aby zde reprezentovali a prosazovali politiku naší země, uplynuly již tři desítky let. Je to tedy dnes stejná minulost, jako když jsem byl malý chlapec, a tehdy stejná doba uplynula od druhé světové války. V té době jsem měl možnost se seznámit s celou řadou pamětí a vzpomínek, knih, filmů. Kdo se snažil, co nešlo sehnat oficiálně, vždycky se dalo sehnat jinak. Protože bylo z čeho brát. Jak je na tom dnešní mládež?

Proto jsem již delší dobu přemlouval válečné veterány, o kterých jsem se dozvěděl, že mají už napsané své vzpomínky, aby je publikovali a poskytli tak své svědectví. Jsem velice rád, že Pepa Falář své vzpomínky poskytl a věřím, že zaujmou čtenáře stejně, jako zaujaly mě. Prosím a vyzývám válečné veterány k následování. Paměť válečných veteránů je součástí kulturního dědictví a společenské paměti, ať se to někomu líbí nebo ne.

Viktor Šinkovec
vedoucí Projektu péče o válečné veterány

SLOVO EDITORA

Když jsem od vedoucího projektu Péče o válečné veterány Československé obce legionářské Ing. Viktora Šinkovce dostal za úkol připravit do tisku vzpomínky novodobého veterána PhDr. Josefa Faláře, CSc., bývalého vojenského sportovního psychologa, který se osobně zúčastnil mírové mise UNPROFOR na území oficiálně neuznané *Republiky Srbská Krajina* v letech 1993–1994, byla to pro mne úplně nová věc.

Ne, že bych o mírových misích na území bývalé Jugoslávie v devadesátých letech dvacátého století nic nevěděl, ale byl jsem zaměřen na druhou světovou válku.

Tato kniha má za úkol započít novou tematiku v rámci projektu Péče o válečné veterány. Dává to smysl, protože nejen druhováleční veteráni a účastníci třetího odboje jsou cílenou skupinou projektu. Patří do něj i novodobí váleční veteráni, jejichž počet neustále narůstá. Na rozdíl od účastníků druhého národního odboje, kterých kvapem ubývá.

Dne 1. prosince 2020 jsem se v Liberci poprvé osobně setkal s „Pepou Chocholouškem“, který mi okamžitě nabídl tykání a myslím si, že jsme si vzájemně velmi rychle padli do oka. Tuto přezdívku si Pepa mimochodem přivezl právě z mise UNPROFOR, kde byl psychologem prvního českého praporu, který byl již samostatnou Českou republikou do prostoru bývalé Jugoslávie vyslán v dubnu roku 1993. A pokud je někomu povědomá, nemýlí se. Byla inspirována postavou psychiatra ze známé české komedie *Jáchyme, hod' ho do stroje!* režiséra Oldřicha Lipského z roku 1974.

Nedlouho po našem seznámení započala naše intenzivní spolupráce na úpravách původní knihy *Vzpomínky na válku: v mírové misi UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie vážně i nevážně*, kterou Pepa vydal v roce 2011.

Text bylo potřeba zrevidovat, zaktualizovat a provést v něm řadu obsahových i formálních změn, aby oproti původnímu vydání byl přístupnější i civilním čtenářům. Musím přiznat, že spolupráce s Pepou byla pro mne pohlazením a nesmírně mne bavila. Navíc jsem se dozvěděl celou řadu informací z novodobé historie našich ozbrojených sil včetně toho, co předcházelo jejich nasazení v mírových misích pořádaných Organizací spojených národů. Ale také o průběhu a okolnostech bratrovražedných bojů na území bývalé Jugoslávie.

Vyprávění autora je doplněno bohatou obrazovou dokumentací, kterou poskytla celá řada Pepových bývalých spolubojovníků z mise UNPROFOR, což výrazně zvyšuje dokumentační hodnotu knihy. Rád bych v této souvislosti požádal čtenáře o laskavou shovívavost při posuzování kvality fotografií zařazených do knihy. První z nich byly vyhotoveny fotopřístroji nejrůznějších kvalit a problematicky použitelnými pro skryté fotografování. Fotografování a natáčení videozáznamů bylo v místě mise přísně zakázáno a řada našich vojáků, kteří byli při dokumentaci krajiny zničené válkou přistizeni kteroukoli z válčících stran, se musela za své jednání zodpovídat. Nejmenším trestem bylo odebrání fotoaparátů, kamer a veškerého fotomateriálu. Samostatnou kapitolu potom tvoří fotografie, vyhotovené z pěti videokazet natočených Karlem Panovským. Úroveň těchto záznamů prakticky neumožňuje vytvořit z nich kvalitní fotografie, srovnatelné s výstupy z moderních videozařízení. Dvě fotografie vyhotovené z videozáznamů zachycují tehdejšího prezidenta Václava Havla s ministrem obrany Antonínem Baudyšem ve Výcvikové základně mírových sil OSN v Českém Krumlově. Ostatní fotografie pocházejí z videozáznamů pořízených ve válečné zóně, a i přes jejich špatnou kvalitu se jedná o jedinečné dobové dokumenty, které knize dodávají na autentičnosti.

Knihla obsahuje v úvodní části zdůvodnění, proč se Pepa rozhodl po deseti letech od jejího vydání ji upravit. V dalších kapitolách se může čtenář seznámit se způsobem výběru uchazečů o účast v misi UNPROFOR a za jakých okolností došlo k tomu, že byl Pepa do mise vyslán jako psycholog historicky prvního českého praporu. Nalezne zde informace o tom, jaká byla v místě mise organizace českého praporu, o dislokaci jeho jednotek včetně popisů a bohaté fotodokumentace jednotlivých stanovišť a v neposlední řadě také tragické i úsměvné příhody, které Pepa osobně v misi zažil nebo jako psycholog řešil jejich následky a byl o nich velmi dobře informován. Řadu osobních zážitků poskytli Pepovi k zařazení do knihy i jeho bývalí kolegové a kamarádi z mise.

Knihy Pepy Faláře je významným přínosem k problematice historie mírových misí OSN, na které se pomalu zapomíná a které si rozhodně zaslouží, aby si je nejen přímí účastníci misí, ale i všichni zájemci o vojenskou historii neustále připomínali.

Když Pepa Falář zvažoval, jakým způsobem své vzpomínky uspořádat, motivoval ho slavný protiválečný americký seriál M. A. S. H. Jeho autoři také dokázali dokonale skloubit válečné hrůzy s úsměvnými příběhy, čímž byly milióny diváků po celém světě vtaženy do válečných hrůz korejské války, ale současně je humorné epizody udržely při sledování celého seriálu. Pepova knížka má obdobný protiválečný charakter. A stejně jako citovaný seriál kromě hrůz bratrovražedných bojů na území bývalé Jugoslávie přiblížila i každodenní radosti a strasti našich účastníků mírové mise UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie.

PhDr. Jan Valíček

Motto:
Jsme tady proto, aby se svět
když už není rájem
nestal peklem!!!

ÚVOD DO ÚPRAVY „VZPOMÍNEK NA VÁLKU“

Jako motto pro knihu *Vzpomínky na válku* jsem zvolil nápis, který byl napsán ve francouzštině velkými písmeny příslušníky francouzského praporu na stanovišti v Parčici. V průběhu našeho působení v misi jsme po nich toto stanoviště i se stanovištěm Klapavica převzali, a nápis tam, pochopitelně, zůstal.

I ve volném českém překladu tento nápis výrazně vystihoval mírový charakter celé mise UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie, i když to pozemské peklo na celé řadě míst této země, bohužel, mnohokrát nastalo. Proto posláním příslušníků mise již pouze bylo to pozemské peklo v rámci možností zmírnit. A to se v plné míře týkalo i obou našich praporů v misi UNPROFOR.

PROČ JSEM ZAČAL UPRAVOVAT VZPOMÍNKY NA VÁLKU

Letos (v roce 2021) uplynulo dvacet sedm let od mého návratu z mírové mise UNPROFOR a deset let od vydání knihy *Vzpomínky na válku: v mírové misi UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie vážně i nevážně* (v dalším textu budu používat zkrácenou verzi názvu původní knihy v podobě buďto *Vzpomínky na válku* nebo prostě *Vzpomínky*). V ní jsem ve spolupráci s dalšími spolubojovníky z mise, kteří mi přispěli vzpomínkami, fotografiemi či nejrůznějšími dokumenty, popsal situaci českého praporu a zajímavé události, úsměvné i tragické, které se během prvního půlroku našeho pobytu v misi odehrály.

Důvodů pro obnovení mé práce na *Vzpomínkách z války* bylo několik a pokusím se je stručně naznačit.

Když jsem v roce 2014 ležel na ortopedii v jablonecké nemocnici, seznámil jsem se tam s Bobem Novákem. Svěřil jsem se mu s tím, že jsem vydal vzpomínky na své působení v mírově misi UNPROFOR v bývalé Jugoslávii a poskytl jsem mu elektronickou podobu mé knihy. Bob, který nevěděl nic o této misi, se do knihy začel a řekl mi, že zejména její začátek je pro běžnou populaci složitý a málo zajímavý, takže by mohl spoustu potenciálních čtenářů odradit. Přesto mi slíbil, že si knihu přečte a pošle mi svůj názor na ni, což také udělal. Byly z toho dvě stránky připomínek a podnětů, které nastartovaly můj úmysl knihu upravit do podoby, která by vyhovovala i „civilnímu“ čtenáři.

Poté, co si původní knihu přečetl Mirek Šindelář, rovněž bývalý účastník mise UNPROFOR v Jugoslávii, napsal mi k ní níže uvedené vyjádření, které mimo jiné potvrdilo názor Boba Nováka o složitosti textu. Zejména druhý a třetí odstavec Mirkova vyjádření se stal druhým důvodem, proč jsem se pustil do úpravy textu původní knihy.

Vážený čtenáři, dostává se Ti do ruky nevšední dílo autora, který má dar popsat pomocí svých osobních vzpomínek události spojené s rozpadem států bývalého Svazu Jugoslávských federativních republik.

Když za mnou přišel psycholog – doktor Pepa Falář se žádostí o posouzení jeho díla, musím se přiznat, že jsem ho po přečtení úvodních statí zprvu trochu podcenil. Čím více jsem se ale potápěl do dalších a dalších řádků (ty závěrečné jsem už doslova hltal), tím více jsem si říkal, že tato práce je nevšední a zaslouží si spatřit světlo tohoto světa. To především pro svou autentičnost.

Proto odpusťme někdy příliš podrobné popisy vypravěči i jeho osobní pohled na to, jak kráčely dějiny, které dnes hodnotí jen historikové. Tato kniha má svou hodnotu a Vy, kteří jste o rozpadu bývalé Jugoslávie a zapojení našich vojáků do misí na podporu míru na Balkáně zhola nic nevěděli, jistě vezmete tuto publikaci za svou.

Jsem si jist, že obohatí Váš rozhled a budete mnohdy s napětím sledovat nedávnou minulost, jak ji popsal autor Pepa Falář. Je to on, kdo s entuziasmem sobě vlastním zachycuje zapojení prvních česko-slovenských jednotek do misí pod hlavičkou OSN, které si kladly za cíl nastolení míru v této neklidné balkánské oblasti.

Jsou zde zachyceny každodenní strasti a slasti, denní chlebiček našich vojáků, kteří šli tehdy dobrovolně do operace na udržení míru bez jakýchkoli zkušeností z působení v zahraničních misích. Toto dílo může zaplnit určité mezery ve znalostech událostí

tohoto období na území bývalé Jugoslávie, i když je třeba vzít v úvahu, že je napsáno bez příkras, a převažují v něm osobní pocity.

Přeji Ti vážený čtenáři skvělý zážitek, a jsem přesvědčen, že následující řádky se Ti budou nejen dobře číst, ale i vyzvou mnohdy k zamyslení a o to autorovi při psaní svých osobních vzpomínek především šlo.

Miroslav Šindelář

No, a je zde pro mne ještě další důvod. Úpravy jsem začal psát koncem roku 2014. Ve *Vzpomínkách na válku* jsem psal, že od konce druhé světové války v květnu 1945 do zahájení válečné vřavy na území bývalé Jugoslávie v roce 1991 vládl v Evropě více než 45 let mír. Od konce války v Jugoslávii v roce 1995 uplynulo přes dvacet pět let, a v této době byla zjevná snaha válku v Jugoslávii vůbec nepřipomínat, jako by v Evropě od druhé světové války žádná válka nebyla. Třetím důvodem úprav mých *Vzpomínek* je opětovné připomenutí této historie.

Navíc se už na evropském území znovu krvavě bojuje. Tím územím je Ukrajina, což je mnohem blíž k naší zemi, než byla „Jugoška“ (tento hovorový termín budu v knize místy používat namísto oficiálního názvu Socialistická federativní republika Jugoslávie nebo zkráceně Jugoslávie). To platilo v době, kdy jsem započal s úpravami původního textu *Vzpomínek* a platí to doposud. A to je pádným čtvrtým důvodem, proč si znovu válku v Jugoslávii připomínat. S o to větším zaujetím jsem na úpravách pokračoval.

V červenci 2020 mi zatelefonoval Mirek Vyšata, že se s Vládou Trněným (u obou bez hodností a titulů) stali zaměstnanci Vojenského historického ústavu (VHÚ) a oba dostali za úkol obnovit historii mise UNPROFOR. Prý upadla v zapomenutí, což jsem já po celé roky osobně pociťoval. A většina materiálů o ní prý byla po deseti letech skartována. Mirek má za úkol zaznamenávat rozhovory s některými účastníky mise o jejich vzpomínkách, poznatcích a zkušenostech z mise. Za tímto účelem mne 11. 8. 2020 navštívil na chalupě ve Žďáře u Mnichova Hradiště. Zde se mnou přibližně po dobu tří hodin dělal cílený rozhovor o mém působení před misí, o mém ročním působení v ní a o mé činnosti po návratu z mise. Rozhovor s Mirkem a jeho pracovní cíl se tudíž stal pátým podnětem pro obnovení pokračování v úpravách.

Vláda Trněný má ve VHÚ za úkol shromáždit dostupné písemné, fotografické a jiné dokumenty, obsahující informace, zprávy, fotky, videomateriály a další o misi UNPROFOR. 19. září 2020 jsem se s Vládou sešel na setkání

Modrých baretů v Českém Krumlově, kde mi řekl, že bych měl v úpravách pokračovat a případně napsat i druhý díl *Vzpomínek*. To se stalo šestým podnětem pro obnovení pokračování úprav. Navíc mi slíbil, že se společně s Mirkem Vyšatou vynasnaží zajistit, aby kniha *Vzpomínky na válku* byla oficiálně vydána pod záštitou armády.

Již koncem září 2020 se mi telefonicky ozval vedoucí projektu Péče o válečné veterány v rámci Československé obce legionářské Viktor Šinkovec. Řekl mi, že dosud byly tištěny knihy o legionářích z první světové války a veteránech z druhé světové války. A jelikož v současné době jsou již stovky novodobých válečných veteránů a dosud o nich nebylo vydáno moc článků a knih, mé *Vzpomínky na válku* by mohly být první vlaštovkou ve vydávání knih o novodobých válečných veteránech. Pochopitelně mne tento návrh moc potěšil. Vždyť po pětadvacetiletém výročí skončení války v „Jugošce“ a desetiletém výročí ukončení psaní první verze mé knížky *Vzpomínky na válku* to bylo poprvé, co naše armáda (obecně) projevila zájem o vydání této knížky. Půjčil jsem mu poslední výtisk mé knížky, který mi zůstal. Opravdu si ji celou přečetl a sdělil mi, že se mu líbí a že s jejím vydáním, po drobných úpravách, bude během prvního pololetí roku 2021 počítat. Tento slib Viktor znásobil 1. 12. 2020, když s ním do Liberce přijel i Jenda Valíček, který zabezpečuje vydávání knih v rámci projektu Péče o válečné veterány ČsOL. A v přítomnosti velitele Krajského vojenského velitelství v Liberci Mirka Brázdy (opět bez hodnosti a titulu) mi Jenda řekl všechny náležitosti související s vydáním upravené verze mé knihy. Poté mi Viktor Šinkovec předal dohodu o vydání knihy *Vzpomínek*. A pro veškeré další úpravy mne předal Jendovi Valíčkovvi. Tím pro mne i Jendu začala tvrdá práce, protože podle Viktora byl záměr knížku vydat v květnu 2021 k výročí osvobození republiky. V podstatě to byl pro realizaci úprav původní knihy sedmý a zásadní podnět.

JAK VŠE ZAČALO

Většina z nás v minulosti sledovala v televizi americký válečný seriál *M.A.S.H.* o životě a příhodách personálu americké mobilní armádní chirurgické nemocnice v době korejské války. Byla v něm celá řada vážných, až tragických příhod, ale i historek, u kterých jsme se s chutí zasmáli. Celý seriál, ač se odehrával ve válce, byl scénicky uspořádán humorně. Tím jsme válku nevnímali tak kruté a s chutí jsme čekali na další díl.

Do války v „Jugošce“, a to více než čtyřicet let, žila Evropa v míru. Většina z nás tudíž válku neprožila a nedovede si představit, že se v ní lidé navzájem vraždí, bohužel i v rámci mnohých rodin. A jaké útrapy a de facto pozemské peklo pro veškeré obyvatelstvo dané země válka přináší.

Přesto je možné konstatovat, že v Evropě, a ne zrovna tak daleko od naší země, ke krutému válčení došlo. První polovina devadesátých let minulého století byla na evropském území velmi dynamická. Došlo v ní, kromě sjednocení Německa, k rozpadu celé řady tehdejších státních celků. Mimo jiné se rozpadla i naše tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika. K těmto rozpadům většinou došlo na diplomatické bázi, bez výstřelu vojáků.

Výjimku však v této době činila tehdejší Socialistická federativní republika Jugoslávie. Ta byla tvořena šesti svazovými republikami, ve kterých žily čtyři národy hovořící pěti jazyky, se třemi náboženskými vyznáními a komunikující pomocí dvou druhů písma. I tato federace zaznamenala od počátku devadesátých let minulého století totální rozpad. Nikoli však diplomaticky mírový. Jak mezi jednotlivými republikami tehdejší federace, tak i v jejich rámci totiž došlo k válečným konfliktům, a opravdová válečná vřava na území celé „Jugošky“ probíhala se vším všudy. Proto tam byly postupně zprvu Organizací spojených národů (OSN) a později Severoatlantickou aliancí (NATO) vysílány vojenské mírové mise. A na všech se v podstatě podíleli i vojáci jak tehdejší ČSFR, tak již samostatné České republiky.

Válečný konflikt mezi Chorvatskem a Slovinskem i přes řadu lidských a materiálních ztrát trval poměrně krátkou dobu a proběhl bez zásahu jiných vojenských či územních celků. Nebyly tam vysílány ani žádné mírové mise. A Slovinsko bylo brzy po ukončení válečného konfliktu mezinárodně uznáno jako samostatný stát.

Na územích Srbska, Bosny a Hercegoviny a rovněž i Chorvatska v sousedství s těmito republikami však byla válečná situace zcela jiná. Především z etnických a náboženských důvodů měly války zcela jiný charakter, průběh a také délku trvání. Proto na tato území byly postupně vysílány i vojenské mírové mise.

Jako první, tehdy ještě pod hlavičkou OSN, byla na území Chorvatska (část *Republika Srbská Krajina*) vyslána v roce 1992 mírová mise UNPROFOR. Mise byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN č. 721 ze dne 27. listopadu 1991. Vojáci s modrými baretami či přilbami se ocitli v neúprosném válečném střetu dvou slovanských národů. Od samého počátku byla do této mise zapojena i naše armáda (o účasti naší armády v mírových misích na území bývalé Jugoslávie rozhodla vláda tehdejší České a Slovenské Federativní Republiky svým usnesením č. 27 ze dne 16. ledna 1992). Zprvu to byly jednotky armády tehdejší České a Slovenské Federativní Republiky. Po jejím rozpadu se od roku 1993 už obě země, Česká republika a Slovenská republika, zúčastňovaly mise samostatně.

A já, Pepa Falář, jsem byl celý rok, a to od dubna 1993 do dubna 1994 jedním z jejích účastníků. Za ten rok jsem jak já, tak většina z nás zažila tolik válečných příhod, že vydaly za řadu let našeho běžného života. Při setkáních s mými spolubojovníky, zejména na každoročním setkání Modrých baretů v Českém Krumlově, jsme na ně dosti intenzivně vzpomínali. Jako důchodce jsem měl i více času. A jelikož mi hlava jakž takž sloužila a trochu jsem se naučil psát na počítači, tak jsem některé příhody začal tukat i do něj. Když jsem si promítl příběhy našeho působení v misi a porovnal je s televizním seriálem M.A.S.H., dospěl jsem k závěru, že mohu obdobně popsat celou řadu našich vlastních příhod. A to jak vážných, až tragických, tak i těch veselých, které naše žití v kruté válce mile zpestřily.

Hned v úvodu se však sluší, abych se alespoň trochu představil.

Od roku 1967 jsem byl sportovním psychologem, a to od října 1969 asi 22 let v liberecké DUKLE. Po zrušení této funkce na všech tehdejších střediscích vrcholového sportu jsem dostal nabídku působit od poloviny roku 1990

ve Vědeckém a servisním pracovišti tělesné výchovy a sportu AČR – CASRI Praha (dále jen CASRI Praha). Po zřízení výběrové komise ve Výcvikové základně mírových sil OSN v Českém Krumlově (dále jen VZ MS OSN) jsem však byl více v Českém Krumlově než na CASRI, a tak jsem koncem roku 1991 z CASRI přešel na Pracoviště pedagogicko-psychologického výzkumu AČR v Praze-Ruzyni (dále jen PPPV). Z tohoto pracoviště jsem pak jako jeden z armádních psychologů (byl jsem v hodnosti podplukovníka) nadále působil v osmnáctičlenné psychologické skupině výběrové komise na VZ MS OSN v Českém Krumlově pro výjezd do mise UNPROFOR. Zde „našima rukama“ prošlo přibližně 3000 uchazečů o výjezd do mise. Po výjezdu hlavního psychologa armády Pavla Jirkovského (v hodnosti podplukovníka a dále jen Pavel) v dubnu 1992 do mise UNPROFOR, kdy vyjížděl československý prapor, jsem byl vedoucím psychologické skupiny ustanoven já. Výsledky psychologického vyšetření pro případné přijetí či nepřijetí do mise jsem předkládal hlavní výběrové komisi vedené Mirkem Lysinou (v hodnosti podplukovníka). Ten se po půlročním působení v misi vrátil se zkušenostmi z války na VZ MS OSN a plně je uplatňoval v komplexním výběru do války. 18. dubna 1993 jsem při velké rotaci praporů v misi Pavla střídal ve funkci psychologa českého praporu. Od začátku mise byla celé řadě jejích příslušníků přidělena nějaká přezdívka. A Pavel v rámci celého československého praporu dostal přezdívku „Chocholoušek“. Tato byla převzata z filmu *Jáchyme, hod' ho do stroje*. Já jsem pak přezdívku „Chocholoušek“ po Pavlovi převzal a byla všeobecně přijata i rotujícími příslušníky již jen českého praporu, coby „Pepa Chocholoušek“. A nebylo to jenom předávání přezdívek. U velkých zbraní, aut, techniky a dalšího materiálu se jednalo o samozřejmou záležitost. Končící příslušníci československého praporu ale předávali v rámci jednotlivých rot a stanovišť i psy. Proto jsem od Pavla, kromě přezdívkou „Chocholoušek“, převzal i fenku Edinu, o které se také ve *Vzpomínkách na válku* zmiňuji. Jako psycholog praporu jsem byl do většiny situací a případů v průběhu mého ročního působení v misi vyslán nebo jsem se jich přímo zúčastnil. A s velitelem praporu plukovníkem Vladimírem Braunem (s přezdívkou „Táta“) a jeho zástupcem podplukovníkem Mirkem Lysinou (pro celý prapor měl přezdívku „Mírek“) jsem taky většinu situací a případů průběžně řešil, takže o nich ve *Vzpomínkách na válku* mohu autenticky psát. Některé jsem konzultoval či řešil i s kolegou podplukovníkem doktorem Karlem Huťkou, který v misi dostal přezdívku „Doktor Karel“.

Po příjezdu z mise v dubnu 1994 jsem byl do konce roku ještě v Armádě České republiky a na začátku roku 1995 jsem byl z armády ve věku 58 let propuštěn do civilu coby voják ve výslužbě. Po odchodu z činné služby jsem se vrátil, ale už jako civilní zaměstnanec, do CASRI.

Od roku 1998 do roku 2002 jsem byl členem pedagogicko-psychologické skupiny vedené psycholožkou Generálního štábu Armády České republiky Kateřinou Bernardovou. Ta spadala pod Centrum sociálních studií náčelníka Generálního štábu Armády České republiky pověřené sběrem dat u českého praporu SFOR a KFOR. Kromě mne byli dalšími členy této skupiny Daniel Štrobl, Zuzana Pidrmanová, Lucie Dolanská a Lenka Šedivá (neuvádím hodnosti ani tituly). Naším úkolem bylo provádět pedagogicko-psychologická vyšetření příslušníků českých praporů SFOR a KFOR v misích NATO na území bývalé Jugoslávie v Srbsku, Kosovu a Bosně a Hercegovině. Vyšetření byla prováděna před jejich výjezdem, v průběhu mise a po ukončení mise v republice. Celá komise byla na území bývalé Jugoslávie minimálně třikrát za rok.

A i když už válka neprobíhala, měli jsme možnost sledovat pozůstatky této kruté války i na územích Srbska, Kosova a Bosny a Hercegoviny. Na zdech domů a kostelů napsaná či vyrytá jména zavražděných osob, pod jedním mostem rozbitý autobus, ve kterém zahynuly po humanitárním bombardování děti jedoucí do školy, spoustu vyhořelých či rozbombardovaných budov a továren a řadu dalších válečných pozůstatků. I o těchto zážitcích by bylo možno psát. Vždyť se jedná o takové zážitky, které zůstávají nejen v mé mysli, ale v mysli nás všech, kteří jsme je při plnění našich misijních povinností, chtě nechtě, měli možnost sledovat. V podstatě zážitky na celý život. Proto se vůbec nedivím, že řada významných osobností se k této problematice vyjadřuje.

Mezi těmi, kteří si knihu objednali, byl i Mirek Netušil z Turnova. Ten zakoupil deset výtisků a rozdal nebo prodal je dalším spolubojovníkům z mise. Byl mezi nimi i jeho kamarád Zdenda Šťastný – „Dědek Trhač“. V roce 2012 mi Mirek nabídl, že připiše do knihy kapitolu o svém působení u československého praporu, svém těžkém zranění, léčbě a rehabilitaci v ÚVN Střešovice a znovu následně přípravě ve VZ MS OSN v Českém Krumlově. Po uzdravení pak znovu vyjel do mise.

Na závěr tohoto představování předkládám pár fotek, a to nejen mé osoby, ale i „Doktora Karla“ a Zdendy – „Dědka Trhače“. Ty by měly pro začátek ukázat nejen nás, ale i určité prostředí a charakter území *Republiky Srpská Krajina*, kde

jsme rok žili a plnili naše misijní úkoly. A tady hned objasním název „Srpská“. To „P“ uvádím proto, že to „P“ měla tato neuznávaná republika v oficiálním názvu, „P“ bylo na penězích, známkách a všude, kde se název této republiky vyskytoval. Běžně se však užívá, a i já budu nadále uvádět, Srbská s „B“.

Bankovka Republiky Srpská Krajina v nominální hodnotě 10 dinárů.

Pro zpestření předkládám naše identifikační karty (ID karty), bez kterých nebylo možné v misi být a na přidanou i naše řidičáky. Na závěr mého představení „Chocholouška“ předložím v podstatě vše, co jsem jako příslušník praporu na sobě nosil. (Kromě té podplukovnické hodnosti – nosil jsem majorskou a později kapitánskou – tento sestup hodností vysvětlím na příslušném místě.) Je to určitý důkaz, že jsme všichni tři v misi byli.

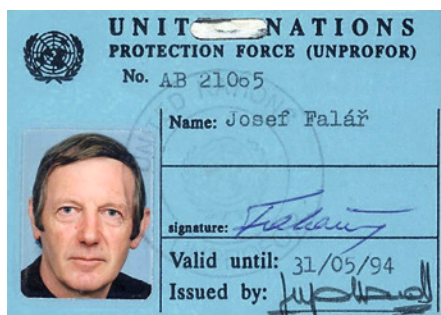
A než představím Zdendu Šťastného, tak pro „civilní“ čtenáře hned objasním slovo *tango*, které uvádím u mé první fotky. Jednalo se o pozorovací stanoviště, která byla budována v *pink zóně* (*Pink Zone* byla zóna separace, oddělující nepřátelené strany a ve vojenských mapách byla zakreslena růžovou barvou, proto „*pink*“.) podél celé pomyslné hranice mezi válčícími stranami, v tomto případě mezi Chorvatskem a *Republikou Srbská Krajina*. Proto byla očíslována, měla název hory, na které byla vybudována a byla převážně na vrcholu určité hory, aby bylo možno pozorovat dění na území obou nepřátelených stran. A naší povinností bylo hlásit každou změnu tohoto dění. Tato stanoviště byla přístupná pouze pro osoby, které měly povolení na tato stanoviště do *pink zóny* vyjet. Už Bob Novák v nemocnici nevěděl, co toto slovo znamená.

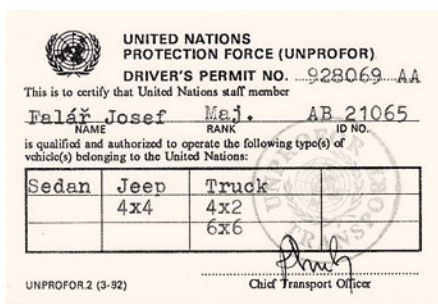
„Pepa Chocholoušek“ na jednom z tang.

„Chocholoušek“ u auta se „spálenou zemí“.

Nová ID karta „Chocholouška“.

Řidičský průkaz „Chocholouška“ v misi.

„Doktor Karel“ ve své pracovně.

„Doktor Karel“ se svým kolegou doktorem Romanem Bílkem.

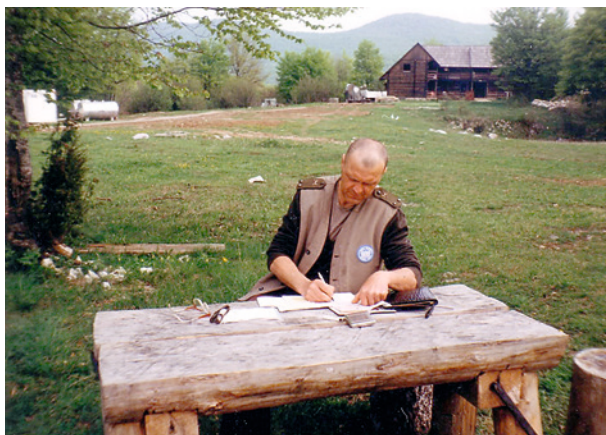
Řidičák, ID karta „Doktora Karla“ a vysílačka, kterou jako zdravotník v misi vyfasoval.

Zdenda Šťastný – „Dědek Trbač“ v areálu VZ MS OSN v Českém Krumlově.

Je asi jasné, že mnozí ze čtenářů si myslí, že jsme do mise UNPROFOR jeli jako „novodobí zlatokopové“ v honbě za lehce vydělanými americkými dolary. Je pravdou, že v rotující sestavě praporu bylo přibližně 70 až 75 % vojáků ze zálohy, z nichž mnozí chtěli řešit svou, a tím i rodinnou ekonomickou situaci. A proto s takto vydělanými dolárky předem počítali. Z toho důvodu každý ze „záložáků“ (absoventů základní vojenské služby v záloze), kdo se rozhodl jít do mise, byl nucen ukončit pracovní poměr na příslušném civilním pracovišti a s armádou uzavřít minimálně půlroční smlouvu na setrvání v misi. A převážná většina funkcí v misi, které byly na úrovni vojáků základní služby (ti do mise nebyli bráni v úvahu), byla finančně ohodnocena 600,- až 750,- dolary. Po půlročním působení v misi se, dle osobního rozhodnutí, smlouvy prodlužovaly. Tím byla tato smlouva u „záložáků“ převážně dlouhodobější, což také po ukončení působení v misi dělalo velení armády značné potíže ve smyslu „co s ním“. To znamená, že účast v jednotlivých praporech (československém a následně českém) byla pro nás všechny zcela dobrovolná, a to i u vojáků z povolání. Ti byli ustanovováni do velitelských funkcí (od velitelů čet, rot, velení praporu, odborných náčelníků a podobně, a tyto funkce byly finančně ohodnocovány od 700,- do 1200,- dolarů. Smlouvy byly podepisovány před výjezdem do mise, ještě ve VZ MS OSN v Českém Krumlově, takže byl každému znám i jeho *zabranění*

dolarový příspěvek. Ty byly v dalším pokračování mise postupně zvyšovány, a to v souvislosti se snižováním platových tříd vojáků z povolání v republice (u mne o čtyři třídy). A rovněž byly upravovány hodnoty na úroveň ostatních armád v misi, u mne například až do hodnoty kapitána. Po podepsání smlouvy byl výjezd na misi na půl roku již závazný.

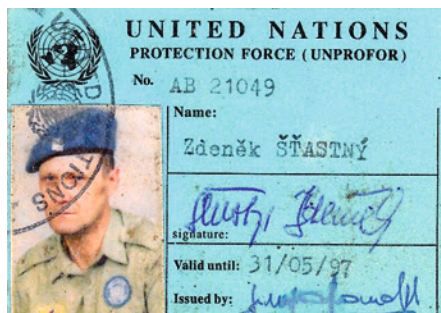
„Dědek Trhac“ píše dopis na základně Jezerce.

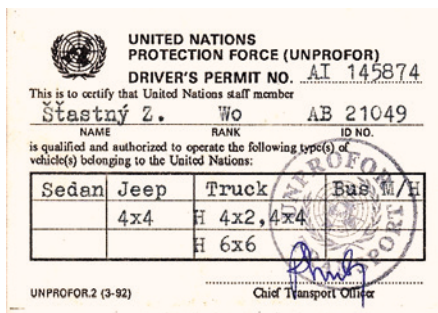
„Dědek Trhac“ již v misi při údržbě elektrocentrály.

Faktem je ale také to, že jsme měli mnohem více informací o všeobecném životě v misi než příslušníci československého praporu, které jsme v UNPROFORu střídali. Nikdo z nás však neměl možnost předem zažít konkrétní válečnou situaci přímo v misi. Výjimkou byl Mirek Lysina, který v misi již byl u československého praporu první půlrok a poté byl vedoucím výběrové komise ve VZ MS OSN

v Českém Krumlově. V ní pak uplatnil své předcházející poznatky, včetně materiálů, které byly již v té době dostupné. Naši předchůdci neměli za první půlrok, kdy tam Mirek Lysina byl, žádný „smrták“. Proto mnozí z našich příslušníků brali účast v misi jako jisté vypadnutí z běžně zavedeného života. Případně i únik z těžko řešitelné životní či rodinné situace. A navíc ještě s možností vydělat si nějaké dolárky a navozenou negativní situaci tak řešit. Případně postavit či dostavět si rodinný domek.

ID karta „Dědka Trhače“.

Řidičák „Dědka Trhače“.

Realita však byla zcela jiná. Svědčil o tom již samotný průjezd hermeticky uzavřeným válečným územím *Republiky Srbská Krajina* do prostoru našeho praporu v sektoru Jih, o čemž se zmíním v samostatné kapitole.

Já „Pepa Chocholoušek“ jsem přijel do mise 18. dubna a „Doktor Karel“ 21. dubna 1993. A 22. dubna zahynul na *tangu* T-27 Kuzmanovača (jednom z našich stanovišť) příslušník střídaného československého praporu rotmistr Igor Rigo.

VHLED DO PROBLÉMU MÍROVÉ MISE UNPROFOR

HISTORICKÉ UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY TEHDEJŠÍ DOBY V SOCIALISTICKÉ FEDERATIVNÍ REPUBLICE JUGOSLÁVIE

Při psaní této části úprav knížky *Vzpomínky na válku* jsem si vědom, že veškeré informace by si každý mohl najít v jiné dostupné literatuře, na internetu a podobně. Ale současně jsem si vědom, že v souvislosti s tematikou války v Jugoslávii, ve které jsme působili, bude vhodné, abych se o historické problematice tehdejší Jugoslávie a mírové misi UNPROFOR na jejím území zmínil, aby toto nebyl čtenář nucen hledat v jiných materiálech.

Vrátíme-li se historicky na počátek devadesátých let minulého století do bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ), pak je možno konstatovat, že došlo k radikálnímu rozpadu této republiky. K rozpadu federace však nedošlo mírovou cestou, jak tomu bylo například na přelomu roků 1992 a 1993 mezi Českou a Slovenskou Federativní Republikou – to jest bez jediného výstřelů. Ve všech případech totiž došlo mezi jednotlivými republikami federace k otevřenému ozbrojenému boji, možno říci k válkám. Přitom z vnějšího pohledu bylo možno sledovat mnohonásobné důvody vedoucí k rozpadu jugoslávské federace, a to jak mezinárodní, tak zejména vnitrostátní.

Z vnitrostátního hlediska byla rozdmýchávána etnická, náboženská a sociální nesnášenlivost, která nakonec vedla ke vzájemnému vraždění nejen v rámci měst, vesnic a dokonce i rodin, ale i k ozbrojeným bojům, válkám a národnostním pogromům mezi jednotlivými federativními republikami. Případně i v rámci jed-

notlivých republik. A touto historicky zakořeněnou nesnášenlivostí národnostních či náboženských společenství také byly z mezinárodního hlediska převážně odůvodňovány války mezi jednotlivými republikami jugoslávské federace. Stačí připomenout situaci v rámci celé Bosny a Hercegoviny, námi popisovaný případ *Republiky Srbská Krajina* na území Chorvatska, či pozdější případ Kosova na historickém území Srbska.

Konflikt mezi Chorvatskem a Srbskem byl de facto zahájen na začátku devadesátých let minulého století. Jak jsem se již výše zmínil, teritoriální a zejména národnostní a náboženské uspořádání těchto zemí nečtilo původní federativní uskupení. Například území Chorvatska, přibližně od Karlovače na jih směrem na Knin (v té době jedna z hlavních vnitrozemských tras směrem na Split) včetně oblasti Plitvických jezer a na východ od pohorí Kapa a Velebit byla a je převážně zemědělsky a pastevecky založenou náhorní plošinou, a tudíž i ekonomicky chudou. Je historickou pravdou, že převážná část této tehdejší Jugoslávie nebyla za druhé světové války dobyta ani německými vojsky. Terénní uspořádání celé této oblasti je přímo stvořeno pro vedení partyzánské války a může být velmi obtížně dobyto. Díky Plitvickým jezerům však byla *Krajina* velmi navštěvovanou (a v současné době opět je) turistickou oblastí a až do válečného konfliktu i dopravně velmi využívanou tepnou.

Historicky rozdílné politicko-ekonomické, etnické a náboženské členění však výrazně ovlivnilo jak počáteční, tak i následné týdny, měsíce až roky všeobecných vztahů mezi jednotlivými republikami federace, či v rámci nich. Nesnášenlivost přerostla v nenávist a rozdmíšky mezi rodinami a rody přerostly v otevřené ozbrojené konflikty. A jelikož přestala existovat „síla“ národní a federální moci, přerostly lokální otevřené ozbrojené konflikty v konflikty mezi jednotlivými bývalými republikami, či v rámci nich. Takto lze od počátku devadesátých let minulého století posuzovat ozbrojené násilí, válku a národnostní pogromy nejen mezi Chorvatskem a Slovinskem, ale především mezi Chorvatskem a Srbskem. A nelze opomenout ani ozbrojené konflikty, války a národnostní pogromy na území Bosny a Hercegoviny a rovněž i v srbské autonomní oblasti Kosovo. Zde národnostně-náboženská nesnášenlivost až nenávist byla tak silná, že přerostla ve válečné konflikty.

Detailně popisovat tento vývoj není cílem této knihy. Pro lepší přehled o historii snad jen následující.

Republika Srbská Krajina (srbsky Република Српска Крајина/*Republika Srpska Krajina*) byl státní útvar, existující v letech 1991–1998 na přibližně čtvrtině území Chorvatska, obývaného převážně Srby. Hlavním městem RSK byl Knin (později Vukovar), rozloha 17 028 km² a podle sčítání z roku 1993 zde žilo 435 595 obyvatel.

Název *Krajina* neznamená v srbštině (a některých jiných slovanských jazycích) totéž co v češtině, ale má význam „pohraničí“. Území bývalé RSK se táhne podél chorvatsko-bosenských hranic, kde se za dob habsbursko-tureckých válek od 16. století usídlovali Srbové, prchající před sílící expanzí Osmanské říše. Na tomto území konali vojenskou a pohraniční službu, za což získávali od habsburských vládců rozsáhlé výhody, jako politickou a náboženskou autonomii, pozemky a daňové úlevy. Území se již od roku 1579 říkalo *Vojna Krajina* (Vojenská hranice) a jeho obyvatelům Krajišnici (Hraničáři).

V červnu 1991 vyhlásilo Chorvatsko nezávislost na Jugoslávii a prohlásilo se státem Chorvatů. Srbové na jeho území však v referendu odtržení Chorvatska i prohlášení o státu Chorvatů odmítli a v rámci principu práva národa na